

Mobbning i skolan

Sammanfattning

Utskottet behandlar i detta betänkande 46 motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2002 rörande mobbning i skolan.

I motionsyrkandena tas upp frågor om vikten av nolltolerans som mål för arbetet mot mobbning i skolan, åtgärder för att förebygga mobbning, åtgärder vid mobbningsfall, införande av skyldighet för skolan att anmäla våldsbrott, tillsyn över skolans arbete mot mobbning och frågan om kommuns skadeståndsskyldighet gentemot mobbade elever.

Utskottet föreslår avslag på samtliga motionsyrkanden, bl.a. med hänvisning till pågående arbete med anledning av regeringsuppdrag samt till förslag som lagts fram av Skollagskommittén i betänkandet *Skollag för kvalitet och likvärdighet* (SOU 2002:121). Dessa förslag remissbehandlas för närvarande.

I betänkandet finns reservationer från Moderata samlingspartiet, Folkpartiet liberalerna, Kristdemokraterna, Centerpartiet och Miljöpartiet de gröna.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Innehållsförteckning.....	2
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	4
Redogörelse för ärendet.....	7
Utskottets överväganden	8
Mål för arbetet mot mobbning.....	8
Åtgärder för att förebygga mobbning	11
Handlingsplaner och arbetsmetoder.....	11
Skolpersonalen och dess roll i arbetet mot mobbning	13
Åtgärder vid mobbningsfall.....	15
Skyldighet att anmäla våldsbrott	19
Tillsyn m.m. över arbetet mot mobbning	20
Kommuns skadeståndsskyldighet gentemot mobbade elever	21
Övrigt	22
Reservationer.....	24
1. Nolltolerans mot mobbning m.m. (punkt 1) – m, fp, kd, c	24
2. Handlingsplaner mot mobbning (punkt 3) – m, fp, kd, c.....	24
3. Handlingsplaner mot mobbning (punkt 3) – mp.....	25
4. Skolors val av åtgärdsprogram mot mobbning (punkt 4) – m, fp, c.....	26
5. Uppdrag till Skolverket att forskningsmässigt utvärdera och kvalitetscertifiera arbetsmetoder för att förebygga och hindra mobbning, m.m. (punkt 5) – m.....	26
6. Tydligare roller för skolpersonalen (punkt 6) – m.....	27
7. Överbrygga avståndet mellan vuxna och elever, m.m. (punkt 7) – kd.....	27
8. Kamratstöd och handledd medling (punkt 8) – kd.....	28
9. Flyttning m.m. inom grundskolan av elever som gör sig skyldiga till kränkning och våld (punkt 9) – m.....	28
10. Flyttning m.m. inom grundskolan av elever som gör sig skyldiga till kränkning och våld (punkt 9) – fp.....	29
11. Indragning av studiebidrag som åtgärd mot elev som kränker andra m.m. (punkt 10) – fp	30
12. Skyldighet att anmäla våldsbrott (punkt 12) – m, fp.....	30
13. Skyldighet att anmäla våldsbrott (punkt 12) – kd, c	31
14. Tillsyn över arbetet mot mobbning (punkt 13) – fp.....	31
15. Tillsyn över arbetet mot mobbning (punkt 13) – kd.....	32
16. Sanktioner mot kommuner som saknar handlingsplaner mot mobbning m.m. (punkt 14) – fp.....	32
17. Kommuns skadeståndsskyldighet gentemot mobbade elever (punkt 15) – m, fp, c	33
Särskilda yttranden	34

1. Mobbning i skolan – fp	34
2. Mobbning i skolan – kd.....	34
3. Mobbning i skolan – v.....	34
4. Handlingsplaner mot mobbning, m.m. (punkterna 3 och 15)	
– mp.....	35
Bilaga	36
Förteckning över behandlade förslag	36
Motioner.....	36

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Med hänvisning till de motiveringar som framförs under Utskottets överväganden föreslår utskottet att riksdagen fattar följande beslut:

1. Nolltolerans mot mobbning m.m.

Riksdagen avslår motionerna
2002/03:Ub336 yrkande 17,
2002/03:Ub410 yrkande 16 samt
2002/03:Ub492 yrkandena 1 och 2.

Reservation 1 (m, fp, kd, c)

2. Utvärdering av antimobbningskampanjen Tillsammans

Riksdagen avslår motion
2002/03:Ub492 yrkande 3.

3. Handlingsplaner mot mobbning

Riksdagen avslår motionerna
2002/03:Ub380 yrkandena 1 och 2 samt
2002/03:Ub413 yrkande 1.

Reservation 2 (m, fp, kd, c)

Reservation 3 (mp)

4. Skolors val av åtgärdsprogram mot mobbning

Riksdagen avslår motionerna
2002/03:Ub217 yrkandena 4 och 6 samt
2002/03:Ub413 yrkande 7.

Reservation 4 (m, fp, c)

5. Uppdrag till Skolverket att forskningsmässigt utvärdera och kvalitetscertifiera arbetsmetoder för att förebygga och hindra mobbning, m.m.

Riksdagen avslår motionerna
2002/03:Ub202 yrkande 2,
2002/03:Ub217 yrkandena 3 och 5,
2002/03:Ub298 yrkande 4 samt
2002/03:Ub413 yrkandena 6 och 8.

Reservation 5 (m)

6. Tydligare roller för skolpersonalen

Riksdagen avslår motion
2002/03:Ub413 yrkande 3.

Reservation 6 (m)

7. Överbrygga avståndet mellan vuxna och elever, m.m.

Riksdagen avslår motion
2002/03:Ub492 yrkandena 7 och 8.

Reservation 7 (kd)

8. Kamratstöd och handledd medling

Riksdagen avslår motionerna
2002/03:Ub492 yrkande 9,
2002/03:Ub537 och
2002/03:Ub539.

Reservation 8 (kd)

9. Flyttning m.m. inom grundskolan av elever som gör sig skyldiga till kränkning och våld

Riksdagen avslår motionerna
2002/03:Ub229 yrkande 10,
2002/03:Ub239 yrkandena 9 och 10 samt
2002/03:Ub413 yrkande 2.

Reservation 9 (m)

Reservation 10 (fp)

10. Indragning av studiebidrag som åtgärd mot elev som kränker andra m.m.

Riksdagen avslår motion
2002/03:Ub239 yrkande 5.

Reservation 11 (fp)

11. Avstängning av elev som mobbar från rätt till skolskjuts

Riksdagen avslår motion
2002/03:Ub238.

12. Skyldighet att anmäla våldsbrott

Riksdagen avslår motionerna
2002/03:Ub217 yrkande 1,
2002/03:Ub233 yrkande 1,
2002/03:Ub239 yrkandena 7 och 8,
2002/03:Ub413 yrkande 4,
2002/03:Ub492 yrkande 6 samt
2002/03:Ju213 yrkande 9.

Reservation 12 (m, fp)

Reservation 13 (kd, c)

13. Tillsyn över arbetet mot mobbning

Riksdagen avslår motionerna
2002/03:Ub239 yrkande 3 och
2002/03:Ub492 yrkande 4.

Reservation 14 (fp)

Reservation 15 (kd)

14. Sanktioner mot kommuner som saknar handlingsplaner mot mobbning m.m.

Riksdagen avslår motion
2002/03:Ub239 yrkande 1.

Reservation 16 (fp)

15. Kommuns skadeståndsskyldighet gentemot mobbade elever

Riksdagen avslår motionerna
2002/03:Ub202 yrkande 1,
2002/03:Ub233 yrkande 2,
2002/03:Ub239 yrkande 2,
2002/03:Ub246,
2002/03:Ub336 yrkande 18 och
2002/03:Ub380 yrkande 3.

Reservation 17 (m, fp, c)

16. Åtgärder mot s.k. nollning

Riksdagen avslår motion
2002/03:Ub290.

Stockholm den 10 april 2003

På utbildningsutskottets vägnar

Jan Björkman

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Jan Björkman (s), Britt-Marie Danestig (v), Ulf Nilsson (fp), Inger Lundberg (s), Majléne Westerlund Panke (s), Agneta Lundberg (s), Inger Davidson (kd), Nils-Erik Söderqvist (s), Per Bill (m), Louise Malmström (s), Sofia Larsen (c), Sören Wibe (s), Anna Ibrisagic (m), Mikael Damberg (s), Mikaela Valtersson (mp), Tobias Billström (m) och Axel Darvik (fp).

Redogörelse för ärendet

Under den allmänna motionstiden 2002 väcktes ett stort antal motioner med yrkanden rörande mobbning i skolan. Dessa behandlas i detta betänkande.

I motionerna tas upp frågor om vikten av nolltolerans som mål för arbetet mot mobbning i skolan, åtgärder för att förebygga mobbning, åtgärder vid mobbningsfall, införande av skyldighet för skolan att anmäla våldsbrott, tillsyn över skolans arbete mot mobbning och frågan om kommuns skadeståndsskyldighet gentemot mobbade elever.

Förslagen i motionerna, sammanlagt 46 yrkanden, återges i *bilaga*.

Utskottets överväganden

Mål för arbetet mot mobbning

Utskottets förslag i korthet

Enligt utskottets bedömning finns det en bred politisk enighet om nolltolerans mot mobbning i skolan. Något riksdagsuttalande i denna fråga behövs följaktligen inte. Riksdagen bör avslå motionsyrkanden om nolltolerans mot mobbning m.m. Ett motionsyrkande om utvärdering av antimobbningskampanjen Tillsammans är tillgodosett och bör avslås.

Jämför *reservation 1 (m, fp, kd, c)*.

Motioner och utskottets ställningstaganden

I flera motioner understryks vikten av **nolltolerans** när det gäller mobbning i skolan.

Moderata samlingspartiet betonar i motion 2002/03:Ub410 yrkande 16 att en nolltolerans innebär att alla tendenser till kränkande tillmälen, uttryck för främlingsfientlighet och rasism, mobbning och våld skall motverkas i skolan med konsekvens och tydlighet på ett tidigt stadium. All personal i skolan skall ha skyldighet att anmäla när mobbning uppmärksammas. Varje skola skall ha en handlingsplan mot mobbning, och elever och föräldrar skall ha kunskap om handlingsplanen.

I Kristdemokraternas motion 2002/03:Ub492 yrkande 1 lyfts fram att det är samhällets skyldighet att skapa en trygg, utvecklande och värdig skolmiljö. En nollvision i arbetet för att motverka mobbning är det enda tänkbara. Nyckelprinciperna i arbetet mot mobbning är att skapa en miljö som kännetecknas av å ena sidan värme, trygghet, positivt intresse och engagemang från de vuxna i skolan och å andra sidan fasta och klara gränser mot oacceptabelt beteende.

Också Centerpartiet framhåller, i motion 2002/03:Ub336 yrkande 17, att vuxenvärlden måste ta sitt ansvar. En nolltolerans mot våld och mobbning i skolan måste omedelbart införas som mål. För att klara den målsättningen skall lärare och övrig personal som upptäcker mobbning ges en lagreglerad skyldighet att rapportera till rektor för åtgärder. Det är också viktigt att det förebyggande arbetet fungerar bra – att eleverna blir sedda och att anonymiteten bryts.

I motion 2002/03:Ub492 yrkande 2 efterlyser Kristdemokraterna en nationell samling i arbetet mot mobbning som utgår från skolans värdegrund. Alla direkt och indirekt inblandade parter som t.ex. elever, skolpersonal och föräldrar bör engageras. Exempel finns i kommuner på samlade aktioner mot

mobbning. Det är viktigt att sådan verksamhet får stöd och kan fortsätta att växa till en större nationell samling mot mobbning, anser Kristdemokraterna.

U t s k o t t e t vill göra klart att varje form av kränkande behandling mellan elever, mellan vuxna samt mellan elever och vuxna i skolan är helt otillåten och helt i strid med de grundläggande värden som gäller för skolan. Det får inte finnas minsta tvekan om detta. Skolan skall inte vara en värdeneutral plats, och den får aldrig acceptera mobbning och våld.

Enligt utskottets bedömning råder det en bred politisk enighet om nolltolerans mot mobbning i skolan.

Tydliga föreskrifter mot mobbning och annan kränkande behandling finns i skolans styrdokument. I 1 kap. 2 § skollagen (1985:1100) föreskrivs att verksamheten i skolan skall utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar. Den som verkar inom skolan är skyldig att aktivt motverka alla former av kränkande behandling, såsom mobbning och rasistiska beteenden. Skolhuvudmannen eller, efter delegation, rektorn har ansvar enligt arbetsmiljölagen (1977:1160) för att verksamheten bedrivs på ett sådant sätt att en tillfredsställande arbetsmiljö säkerställs. Däri ligger att kränkande behandling inte får förekomma.

I läroplanerna för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo 94) och för de frivilliga skolformerna (Lpf 94) framhålls att skolan skall främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Ingen skall i skolan utsättas för mobbning. Tendenser till trakasserier skall aktivt bekämpas. Främlingsfientlighet och intolerans måste bemötas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser. Det betonas att alla som verkar i skolan skall hävda de grundläggande värden som anges i skollagen och i läroplanerna och klart ta avstånd från det som strider mot dem.

Rektor har enligt Lpo 94 och Lpf 94 ett särskilt ansvar för att upprätta, genomföra, följa upp och utvärdera skolans handlingsprogram för att förebygga och motverka alla former av kränkande behandling bland elever och anställda.

Utskottet ser allvarligt på förekomsten av mobbning i skolan. Så länge det finns ett enda barn eller en enda ung person som utsätts för kränkande behandling återstår det mycket att göra för att få en bättre miljö i skolan. Dock anser utskottet att det främst är lokalt ute i kommunerna och på skolorna som utvecklingen av arbetet mot mobbning nu måste ske. Det är de professionella i skolan som tillsammans med elever och föräldrar har den kompetens och bakgrundskunskap som behövs för att bestämma hur man vill arbeta för att nå målen. Mobbning är inte en fråga som kan lyftas ut från skolans övriga verksamhet utan den hänger samman med människosyn och grundläggande värderingar. Arbetet mot mobbning måste ske i vardagen och sätta sin prägel på arbetsformer och hur man bemöter varandra. Elever och föräldrar måste vara delaktiga i utformandet av processerna.

En rad insatser på nationell nivå har genomförts eller pågår för att stödja det lokala arbetet mot mobbning och annan kränkande behandling. Ett nationellt och skolförhållande värdegrundsprojekt startade i februari 1999

och avslutades våren 2000. Projektet hade till syfte att lyfta fram de grundläggande demokratiska värdena och att stödja och stimulera det lokala värdegrundsarbetet. Vidare inledde två nationella värdegrundscentrum, på uppdrag av regeringen, sin verksamhet hösten 2000 för att under perioden 2000–2003 sprida kunskap om demokrati och mänskliga rättigheter och göra forskning tillgänglig för kommuner och skolor. De skall också stimulera forskning inom värdegrundsområdet.

Utskottet återkommer i det följande under de särskilda avsnitten till aktuella utvärderingar och pågående arbete med anledning av regeringsuppdrag.

1999 års skollagskommitté föreslår i sitt betänkande *Skollag för kvalitet och likvärdighet* (SOU 2002:121) att den nuvarande bestämmelsen i skollagen om skyldighet för alla som verkar i skolan att aktivt motverka alla former av kränkande behandling överförs till den nya skollagen. Till skillnad från vad som gäller i dag framhålls inte vissa former av kränkande behandling i den föreslagna paragrafen. Enligt kommittén innebär ett förfaringsätt, där vissa beteenden särskilt anges, en risk för att andra former av kränkande beteenden kan uppfattas såsom mindre allvarliga och därmed mindre otillåtna.

Skollagskommittén föreslår också att det genom en bestämmelse i skollagen skall göras tydligt att arbetsmiljölagen gäller på skolområdet.

Med hänvisning till vad utskottet här har anfört föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna 2002/03:Ub336 yrkande 17, 2002/03:Ub410 yrkande 16 samt 2002/03:Ub492 yrkandena 1 och 2. Något riksdagsuttalande om nolltolerans mot mobbning m.m. behövs inte enligt utskottets uppfattning.

Kristdemokraterna vill i motion 2002/03:Ub492 yrkande 3 att en utvärdering görs av **antimobbningskampanjen Tillsammans**. De hänvisar till att kampanjen genomfördes under åren 2001–2002, och att det nu är viktigt att följa upp arbetet för att se hur man kan gå vidare.

U t s k o t t e t föreslår avslag på motionsyrkandet.

För att stödja det lokala utvecklingsarbetet mot mobbning har regeringen (Utbildningsdepartementet) drivit en nationell kampanj mot mobbning gemensamt med Barnens rätt i samhället (BRIS), Rädda Barnen, elevorganisationerna, lärarnas fackliga organisationer m.fl. Kampanjen som kallats *Tillsammans* har syftat till att samla alla goda krafter och att visa på goda exempel och olika arbetssätt som finns ute på skolorna. Den har pågått under tiden augusti 2001–december 2002. Under våren 2002 hade *Tillsammans* nått 2 av 3 svenska grundskolor.

Regeringen har uppdragit åt en fristående konsult att utvärdera Utbildningsdepartementets antimobbningskampanj *Tillsammans*. Utvärderingsuppdraget omfattar frågor om vilka målgrupper som kampanjen har nått, hur man har upplevt de olika insatserna, hur arbetet med kampanjen har bedrivits på skol- och kommunnivå och vilka lärdomar man kan dra av projektet. En rapport håller nu på att sammanställas. Den kommer att finnas tillgänglig inom kort.

Åtgärder för att förebygga mobbning

Handlingsplaner och arbetsmetoder

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden med krav på utvecklade handlingsplaner och åtgärdsprogram mot mobbning samt utvärdering och kvalitetscertifiering av arbetsmetoder för att förebygga och hindra mobbning. Utskottet anser att ett regeringsuppdrag till Skolverket, vilket numera överförts till Myndigheten för skolutveckling, svarar mot syftet med yrkandena.

Jämför *reservationerna 2 (m, fp, kd, c), 3 (mp), 4 (m, fp, c) och 5 (m)*.

Motioner och utskottets ställningstagande

Behovet av tydliga **handlingsplaner mot mobbning** lyfts fram i ett par motioner.

Enligt Moderata samlingspartiets motion 2002/03:Ub413 yrkande 1 måste skolans ansvar för att förebygga och stävja mobbning förtydligas. Mycket talar för att det är det systematiska, uthålliga och på förhand genomtänkta arbetet som ger resultat. En hög och jämn kvalitet i arbetet mot mobbning förutsätter också löpande utvärderingar av hur insatserna lyckas. Medlet för att skapa detta är väl utvecklade planer mot våld, mobbning och kränkande behandling. Dessa planer måste förankras hos skolans alla medarbetare, men också hos elever och föräldrar, betonar Moderaterna.

I motion 2002/03:Ub380 (mp) uppställs vissa krav på handlingsplaner mot mobbning i skolan (yrkande 1). Dessa måste innehålla klara regler för hur man aktivt skall kontrollera om mobbning förekommer. Regler måste finnas för hur mobbning förebyggs genom att problem uppmärksammas och diskuteras återkommande. Hur mobboffer och mobbare skall behandlas skall klart anges liksom beredskapen att följa upp ett ärende under lång tid. Motionärerna vill också att riksdagen skall begära förslag till en sådan ändring av skollagen att elever alltid skall få vara delaktiga i arbetet med att förebygga mobbning och ta fram handlingsplaner mot mobbning i skolan (yrkande 2).

Frågan om **skolors val av åtgärdsprogram mot mobbning** tas upp i Moderaternas motion 2002/03:Ub413 yrkande 7. Enligt motionen bör det vara upp till varje skola att avgöra vilken metod och vilken form av kvalitetssäkrat åtgärdsprogram man vill använda, men inriktningen måste vara att den metod och det program som väljs ger dokumenterad effekt. Det är ett av de kvalitetskrav som föräldrar borde kunna ställa på skolan. Motsvarande synpunkter förs fram i motion 2002/03:Ub217 (m) yrkandena 4 och 6.

Moderaterna föreslår i motion 2002/03:Ub413 att Skolverket skall ges i uppdrag att forskningsmässigt låta **utvärdera och kvalitetscertifiera arbetsme-**

toder för att förebygga och hindra mobbning (yrkande 6). Kunskap om sådana kvalitetscertifierade åtgärdsprogram skall spridas till alla skolor via utbildningssatsningar (yrkande 8). Dessa förslag återfinns också i Moderaternas motion 2002/03:Ub298 yrkande 4 och i motion 2002/03:Ub217 (m) yrkandena 3 och 5. Alla skolor skall åläggas att arbeta med forskningsbaserade åtgärdsprogram mot mobbning, enligt motion 2002/03:Ub202 (m) yrkande 2.

U t s k o t t e t föreslår avslag på samtliga här relaterade motionsyrkanden.

Regeringen har i mars 2002 givit Skolverket ett uppdrag angående mobbning m.m. i skolan som enligt utskottets uppfattning i huvudsak svarar mot vad som begärs i motionsyrkandena. Uppdraget innefattar

- att lyfta fram lärande exempel på handlingsprogram och arbetssätt mot kränkande behandling som genom utvärderingar eller forskning visat att de minskat mobbning och skapat goda lär- och arbetsmiljöer i skolan,
- att ge stöd till skolorna med att granska, utvärdera och förbättra sitt arbete mot kränkande behandling,
- att sammanställa och sprida ett referensmaterial som kan användas i förskolor och skolor för att stötta utveckling av både det förebyggande och åtgärdande arbetet mot kränkande behandling och i utarbetandet av handlingsprogram i skolan samt
- att utarbeta allmänna råd för arbetet med att motverka alla former av kränkande behandling och arbetet med att upprätta handlingsprogram.

Inom ramen för uppdraget har Skolverket under hösten 2002 publicerat en kunskapsöversikt i skriften *Skolan – en arena för mobbning*, där författarna redovisar vad forskningen om mobbning hittills har kommit fram till. Enligt deras mening har forskningen allt att vinna på att pröva nya metoder inom flera vetenskapliga discipliner. Förslagsvis kan sociologiska eller socialpsykologiska perspektiv komplettera de psykologiska teorier som i dag dominerar forskningsfältet.

Skolverkets uppdrag angående mobbning m.m. i skolan har numera övertagits av Myndigheten för skolutveckling, som inrättades den 1 mars 2003. Uppdraget skall redovisas till Utbildningsdepartementet senast den 1 december 2003.

I sammanhanget bör också nämnas att en arbetsgrupp inom Nordiska ministerrådets skolsamarbete (NSS) har gjort en sammanfattning av forskningsläget vad gäller mobbning i de nordiska länderna, kartlagt nationella åtgärder och lämnat ett förslag till en nordisk forskningsstudie. Resultatet har i augusti 2002 presenterats i rapporten *Mobbning i nordiska skolor*. Bland annat konstateras, även i denna skrift, att det saknas forskning om mobbning ur fler perspektiv än det psykologiska. En nordisk forskarkonferens kommer att hållas i september 2003 i Stockholm.

Skolpersonalen och dess roll i arbetet mot mobbning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden om tydliggörande av skolpersonalens roll i arbetet mot mobbning för att skapa en trygg och lärande miljö. Utskottet hänvisar till att ett flertal initiativ tagits i detta avseende.

Jämför *reservationerna 6 (m), 7 (kd) och 8 (kd)*.

Motioner och utskottets ställningstagande

I motion 2002/03:Ub413 yrkande 3 påpekar Moderaterna att en grundläggande förutsättning för arbetet mot mobbning är att det skapas en atmosfär av gemensamt ansvarstagande och en rollfördelning som stävjar oro i skolan. De vill skapa **tydligare roller för skolpersonalen**. Det förutsätter regler som ger tillbaka en del av den naturliga auktoritet som under 1900-talets senare hälft avskaffats genom ”fri” pedagogik och frånvaro av tydliga regler, heter det i motionen.

Kristdemokraterna framhåller i motion 2002/03:Ub492 vikten av att **överbrygga avståndet mellan vuxna och elever** (yrkande 8). De hävdar att många elever känner stor besvikelse över att lärarna inte har tid med dem. Samma känsla av besvikelse och otillräcklighet upplever många lärare på grund av att deras tid inte räcker till. I kampen mot mobbning i skolan är det av stor betydelse att det finns fler vuxna i skolan som kan arbeta med problem, och då är elevvårdande verksamheter avgörande. Kristdemokraterna ser positivt på försök med klassmorfar/klassmormor. De anser också att lärarna bör ha en grundläggande kunskap om vilka spänningar som kan finnas mellan olika etniska grupper på den egna skolan och hur man kan bemöta dessa. Ett aktivt integrationsarbete är ett medel att minska mobbning (yrkande 7).

Frågor om **kamratstöd och handledd medling** som en del i arbetet mot mobbning tas upp av Kristdemokraterna i motion 2002/03:Ub492 yrkande 9. Att bygga upp en långsiktig kamratstödjande verksamhet, dvs. att ungdomar deltar i skolans arbete och stöder elever med särskilda behov, kan vara en pusselbit i lösningen av mobbningsproblem. Medling är ett sätt att visa att konflikter kan behandlas och bearbetas.

I motion 2002/03:Ub539 (s) pläderas för införande av kamratstödjare i alla skolor som ett sätt att arbeta förebyggande för att hindra mobbning. Kamratstöd i skolan är en metod som bygger på att unga vuxna mellan 18 och 25 år anställs som goda förebilder för barn och ungdomar. Kamratstödjarna skall finnas tillgängliga under skoldagen för samtal och kontakt med eleverna, anför motionärerna.

Enligt motion 2002/03:Ub537 (s) är medling en spridd metod i engelska skolor för att lära eleverna att hantera konflikter och meningsskillnader. Metoden handlar i stort om att diskutera sig fram till olika lösningar på problem.

Motionären anser att metoden med fördel skulle kunna införas på svenska skolor.

U t s k o t t e t föreslår avslag på motionsyrkandena om personalen i skolan och dess roll i arbetet mot mobbning för att skapa en trygg och lärande miljö. Frågorna har uppmärksammats i olika sammanhang. Bland annat kan utskottet hänvisa till följande.

Skolverket har i en rapport i november 2002, *Relationer i skolan – en utvecklande eller destruktiv kraft* (dnr 01-2001:2136), redovisat ett regeringsuppdrag att kartlägga förekomsten av rasism, etnisk diskriminering, sexuella trakasserier, homofobi och könsrelaterad mobbning i skolan. Skolverkets slutsatser är bl.a. att fler vuxna nära eleverna och ett aktivt arbete på skolorna mot kränkande behandling ger resultat i form av ökad trygghet och trivsel samt färre kränkningar. Från perspektivet att motverka kränkande behandling är det enligt verket viktigt att statens satsning på fler vuxna i skolan fortgår. Många skolor har dessutom ökat vuxentätheten genom t.ex. kamratstöd.

Utskottet konstaterar att ett flertal förslag till åtgärder för att förbättra situationen lämnas i Skolverkets rapport, t.ex. åtgärder som riktar in sig på att stötta rektorer och lärare i deras arbete med att möta eleverna.

Enligt uppgift från Myndigheten för skolutveckling kommer ekonomiskt stöd att ges till lärarnas fackliga organisationer för att implementera deras yrkesetiska riktlinjer bland lärarna i skolan, något som föreslagits i Skolverkets nämnda rapport.

Som påpekas i rapporten bidrar fler vuxna i skolan till ett tryggare klimat och till att förutsättningarna för att upptäcka och motverka våld och trakasserier ökar. Efter initiativ av regeringen tillförs landets skolor nu upp till 15 000 lärare och andra specialister under fem år genom det särskilda bidraget till personalförstärkningar i skolan.

En god arbetsmiljö i skolan är en viktig förutsättning för elevernas lärande. Utskottet noterar att regeringen i budgetpropositionen för 2003 (prop. 2002/03:1 utgiftsomr. 16, s. 72) aviserat att en översyn av arbetsmiljölagen ur ett elevperspektiv skall inledas i syfte att förtydliga elevernas inflytande och medverkan i arbetsmiljöarbetet i skolan.

Regeringen har vidare givit Skolverket i uppdrag att i samarbete med Arbetsmiljöverket meddela föreskrifter om formerna för elevskyddsombudens medverkan i arbetsmiljöarbetet. Uppdraget skall redovisas senast den 30 september 2003.

Skolverket har också fått i uppdrag att fördjupa kommuners och skolors kunskap om sambanden mellan lärande, värdegrund och hälsa, i enlighet med de utgångspunkter och synsätt som finns i propositionen *Hälsa, lärande och trygghet* (prop. 2001/02:14). Insatser skall göras genom samverkan på lokal, regional och nationell nivå. Elva regionala hälsoexperter har anställts. De skall under ett år stödja kommuners och skolors arbete med kompetensutveckling. Kränkande behandling är ett av de områden som särskilt kommer att uppmärksammas. Ansvaret för insatserna har den 1 mars 2003 övergått till

den nya Myndigheten för skolutveckling. Myndigheten skall senast den 30 november 2003 slutredovisa uppdraget.

Regeringen har i den nyligen lämnade propositionen *Ett utvidgat skydd mot diskriminering* (prop. 2002/03:65) – som bereds av arbetsmarknadsutskottet – anmält sin avsikt att snarast tillsätta en särskild utredare med uppgift att föreslå bestämmelser om diskrimineringsförbud som skall gälla framför allt för skolväsendet. Uppdraget skall omfatta de diskrimineringsgrunder som följer av en anpassning till två aktuella EG-direktiv, nämligen förbud mot diskriminering på grund av etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning och funktionshinder, samt också kön.

En översyn av hela diskrimineringslagstiftningen görs för närvarande i den parlamentariskt sammansatta Diskrimineringskommittén (dir. 2002:11). I uppdraget ingår att överväga en gemensam lagstiftning mot diskriminering som omfattar alla eller flertalet diskrimineringsgrunder och samhällsområden. Kommittén skall redovisa sitt uppdrag senast den 1 december 2004.

Utskottet delar den positiva uppfattningen i motioner i fråga om verksamheter med kamratstöd och klassmorfar för barnen i skolan. Dessa verksamheter tillgodoser barns behov av kontakt med vuxna som kan ge dem trygghet och ett socialt stöd i skolan. Det ankommer dock på kommunerna att besluta om att sådana verksamheter får finnas i skolan.

Åtgärder vid mobbningsfall

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden om flyttning inom grundskolan av elever som gör sig skyldiga till kränkning och våld. Utskottet åberopar förslag som lagts fram av Skollagskommittén (SOU 2002:121) och som bereds inom Regeringskansliet. Även motionsyrkanden om indragning av studiebidrag för mobbade och skolkande elever samt om avstängning av elev som mobbar från rätt till skolskjuts bör avslås av riksdagen.

Jämför *reservationerna 9 (m), 10 (fp) och 11 (fp)*.

Motioner och utskottets ställningstaganden

Vidgade möjligheter att **flytta elever inom grundskolan** om de gör sig skyldiga till kränkning och våld begärs i tre motioner.

Moderata samlingspartiet anser i motion 2002/03:Ub413 yrkande 2 att det är viktigt att särskilja åtgärder som sätts in från skolan för att hjälpa mobbade respektive förhindra mobbare från att fortsätta kränka. Moderaterna hävdar att man i praktiken inte kan flytta elever inom grundskolan, oavsett hur mycket skada de tillfogar sina klasskamrater. De vill se en förändring av reglerna för ingripande vid mobbning. Åtgärder måste kunna vidtas för att skydda dem som utsatts och uppfostra dem som utsätter andra för kränkningar.

Folkpartiet uttrycker i motion 2002/03:Ub229 yrkande 10 sin uppfattning att elever skall kunna flyttas från en grundskola för undervisning på annan plats under en längre eller kortare tid, om de gör sig skyldiga till allvarliga förseelser som kränkning och våld.

I motion 2002/03:Ub239 återkommer Folkpartiet med en begäran om att grundskoleförordningen skall ändras så att det står klart att det är möjligt att tvångsförflytta en elev från en skola om han eller hon kränker andra människor (yrkande 9). Skolan skall ha skyldighet att erbjuda alternativ undervisning för de elever som flyttas från sin skola (yrkande 10). Det framhålls i motionen att mobbaren måste få stöd för att kunna komma ur sitt destruktiva beteende och garanteras bra undervisning, även om han eller hon flyttas från sin skola.

U t s k o t t e t föreslår avslag på motionsyrkandena med hänvisning till följande.

Regler om disciplinära åtgärder för elevers tillrättaförande finns i grundskoleförordningen (6 kap. 9 och 10 §§) respektive gymnasieförordningen (6 kap. 21–25 §§). Bestämmelser om avstängning av elev från undervisningen och förvisning finns endast vad gäller gymnasieskolans elever. En gymnasieelev får stängas av från undervisningen helt eller delvis under högst två veckor av terminen eller förvisas från gymnasieskolan för en viss tid, dock högst tre terminer utöver den termin när beslutet meddelas. Avstängning och förvisning får användas vid upprepade förseelser eller vid en allvarlig förseelse om eleven inte har bättrat sig eller om elevens uppförande kan antas inverka skadligt på andra elever eller om det finns andra särskilda skäl. Om en elev i grundskolan gör sig skyldig till upprepade förseelser eller en allvarligare förseelse, skall saken dels anmälas för rektorn, dels hänskjutas till elevvårdskonferensen. Konferensen skall efter kontakt med elevens vårdnadshavare försöka få eleven att bättra sig genom åtgärder som är avpassade efter elevens individuella förhållanden. Om detta inte hjälper skall elevvårdskonferensen anmäla förhållandet till styrelsen för överväganden om lämplig åtgärd.

I förarbetena till nuvarande bestämmelse i skollagen om fördelning av elever i grundskolan på olika skolor i hemkommunen (4 kap. 6 § skollagen) behandlades också frågan om flyttning av elever. Föredragande statsrådet anförde därvid följande (prop. 1990/91:115 s. 60):

De regler som gäller för fördelning av barnen på skolor vid skolgångens början gäller också vid eventuella omplaceringar under skolgången. Jag vill än en gång betona den vikt jag lägger vid att omplaceringar av enskilda elever sker i samförstånd med vårdnadshavarna. En sådan omplacering som sker mot elevens och dennes vårdnadshavares vilja kan nämligen mycket lätt komma att uppfattas som ett disciplinärt ingripande mot eleven trots att detta inte är reglernas syfte. Det är således inte tillåtet att som ren bestraffning flytta en elev som uppfattas som besvärlig till en annan skola. Däremot kan kommunen dels för att uppfylla sin skyldighet att ge särskilt stöd, dels för att kunna upprätthålla undervisningens kvalitet för andra elever bli tvungen att, ytterst även mot elevens vilja, flytta denne till en skola där det finns möjligheter att ge det behövliga stödet och att ge det utan att undervisningen för andra elever blir lidande därav.

Enligt grundskoleförordningen beslutar rektorn om fördelning av eleverna på klasser och grupper (4 kap. 4 §).

Skollagskommittén föreslår i sitt betänkande *Skollag för kvalitet och likvärdighet* (SOU 2002:121) att bestämmelser införs i skollagen som ger rektor och lärare möjlighet att i akuta situationer vidta tillfälliga åtgärder för att tillförsäkra alla elever en trygg skolmiljö och studiero och för att komma till rätta med elever som uppträder störande eller hotfullt (s. 386 f.). Det kan gälla att flytta en elev till en annan elevgrupp, göra omgrupperingar av elever eller att göra en annan disposition av en elevs lektionstid eller skoldag. Föremål som är störande eller som utgör ett hot mot säkerheten skall kunna omhändertas. De föreslagna bestämmelserna avses ersätta nuvarande förordningsbestämmelser om disciplinära åtgärder. De tas in i 3 kap. Allmänna föreskrifter för utbildning inom skolväsendet och skall gälla alla skolformer. Särskilda bestämmelser om avstängning från undervisningen och förvisning från utbildningen av elever i gymnasieskolan och i utbildningarna för vuxna skall finnas i skollagen i respektive kapitel för dessa skolformer.

I förslagets kapitel 7 om grundskolan har intagits en bestämmelse (12 § s. 614 f.) att kommunen under vissa omständigheter får frångå vårdnadshavarens önskemål om skolenhet för sitt barn, om ”det finns andra särskilda skäl”. Sådana skäl kan vara att en elev allvarligt stör sina kamraters studiero eller utsätter sina kamrater och lärare för mobbning och trakasserier, övergrepp eller annan fara. En flyttning av en elev mot dennes vilja till en annan skolenhet skall enligt kommittén inte ses som en bestraffning. Det rör sig om en åtgärd som är nödvändig för att ge andra elever de förhållanden de har rätt att kräva i skolan. Att tvångsvis flytta ett barn från den skola där det går är en ingripande åtgärd. Enligt kommittén är det angeläget att framhålla att tvångsvis flyttning av en elev till en annan skolenhet – därför att denne missköter sig – bara får tillgripas när andra insatser har prövats. Beslut om flyttning skall kunna överklagas.

Utskottet anser att Skollagskommitténs förslag i huvudsak tillgodoser syftet bakom motionerna. Utredningsförslaget remissbehandlas för närvarande. Regeringens beredning av ärendet bör enligt utskottets mening avvaktas.

Enligt Folkpartiets förslag i motion 2002/03:Ub239 yrkande 5 skall **indragning av studiebidrag** vara en möjlig åtgärd att vidta mot elever i gymnasieskolan som kränker andra eller har ogiltig frånvaro. Motionärerna understryker att det skall vara kännbart för en elev att göra sig skyldig till ordningsproblem, som att mobba eller störa för andra.

U t s k o t t e t föreslår avslag på motionsyrkandet.

En elev som är frånvarande av annan anledning än sjukdom under längre tid än 14 kalenderdagar har enligt gällande bestämmelser inte rätt till studie hjälp för denna tid. Skolan skall rapportera frånvaron till Centrala studie stödsnämnden, som fattar beslut om att dra in studiebidraget. Motionsyrkandet i denna del är alltså redan tillgodosett. Utskottet tar avstånd från att en liknande ordning skulle införas för elever som mobbar. Detta förutsätter bl.a. en noggrann prövning av skuldförhållandet.

Frågan om indraget studiebidrag vid ogiltig frånvaro har aktualiserats i betänkanden från två utredningar. Skollagskommittén (SOU 2002:121) har föreslagit att det i skollagen skall tas in en ny bestämmelse om att skolan skall underrätta en elevs föräldrar om eleven är frånvarande från skolarbetet i sådan utsträckning att det kan påverka rätten till studiehjälp. Informationsskyldigheten skall gälla även om eleven fyllt 18 år. Studiehjälpsutredningen (SOU 2003:28) framför invändningar mot att studiebidrag kan dras in. Utredningen anser att problem med de studerandes olovliga frånvaro måste mötas med elevsociala åtgärder och inte med hot om ekonomiska sanktioner. Regeringens beredning av förslagen bör avvaktas, enligt utskottets mening.

I motion 2002/03:Ub238 (m) föreslås att skollagen skall ses över i syfte att möjliggöra *avstängning av elev som mobbar från rätten till skolskjuts*. I motionen hänvisas till att det förekommer att elever som mobbar under skolskjuts erbjuds taxiresa för att man vill värna den utsatta mobbade eleven. Detta är att sända alldeles fel signaler, påpekar motionären.

U t s k o t t e t anser att riksdagen bör avslå motionsyrkandet.

Rätten till skolskjuts regleras i 4 kap. 7 § skollagen (1985:1100). Där anges att hemkommunen är skyldig att sörja för att det för eleverna i grundskolan anordnas kostnadsfri skolskjuts, om sådan behövs med hänsyn till färdvägens längd, trafikförhållandena, funktionshinder hos en elev eller någon annan särskild omständighet. I skollagen görs vissa inskränkningar i kommunens skyldighet, bl.a. i fråga om elever som väljer att gå i en annan grundskola än den som kommunen annars skulle ha placerat dem i om något önskemål om en viss skola inte hade framställts. Inom lagens ramar avgör kommunerna hur bestämmelserna närmare skall tillämpas.

Utskottet konstaterar att det inte är möjligt enligt nuvarande lagstiftning att frånta elever som mobbar rätten till skolskjuts. Utskottet anser inte heller att lagstiftningen bör ändras på den punkten. När någon på skolan får kännedom om att mobbning förekommer under en skolskjuts måste skolan aktivera sitt handlingsprogram på samma sätt som om mobbningen hade hänt i skollokalerna. Detsamma gäller rutinerna för upprättande och uppföljning av åtgärdsprogram, både för den som mobbar och för den som blir mobbad.

Kommunerna upphandlar oftast skolskjutsar av en entreprenör. Entreprenörerna skall i första hand se till att bussen framförs tryggt och säkert men bör ha kontakt med skolan för att t.ex. informera om förekommande ordningsproblem eller mobbning under färden. Ingenting hindrar kommunen från att i avtalet med entreprenören ange hur situationer som innehåller inslag av kränkande behandling under bussresan skall hanteras. Utskottet utgår från att skolorna i samarbete med skolskjutsentreprenörerna och med elevernas föräldrar kan förebygga och åtgärda mobbningsproblem.

Skyldighet att anmäla våldsbrott

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden om införande av skyldighet för skolan att anmäla våldsbrott.

Jämför *reservationerna 12 (m, fp)* och *13 (kd, c)*.

Motioner och utskottets ställningstagande

Moderata samlingspartiet framhåller i motion 2002/03:Ub413 yrkande 4 att principen måste vara att våldsbrott som begås i skolan skall anmälas av skolan. En sådan skyldighet för skolor skall enligt motion 2002/03:Ub233 (m) yrkande 1 införas i lag. I motion 2002/03:Ub217 (m) yrkande 1 markeras att tydliga regler om att våldsbrott i skolan skall anmälas kan ha en preventiv effekt. Det är i skolan som samhället tidigt kan sätta gränser när någon ger sig på andra, anförs det i motion 2002/03:Ju213 (m) yrkande 9. Motionären hävdar att skolan alltför ofta försöker hantera mobbningsvåld internt, vilket sänder fel signaler. Misshandel och olaga hot är brott, också i skolan.

Folkpartiet begär i motion 2002/03:Ub239 att skollagen skall ändras så att kommuner åläggs att polisanmäla elever som utövar våld eller allvarligt kränker andra (yrkande 7). Rutiner för polisanmälningar skall finnas i kommunernas skolplaner. Folkpartiet anser också att lärare skall vara skyldiga att rapportera våld och kränkande behandling till rektorn (yrkande 8). I skollagen måste förtydligas att det är rektor som har ansvar för att vidta åtgärder mot mobbning, och att detta ansvar åtföljs av nödvändiga befogenheter för rektor att ingripa.

Enligt Kristdemokraterna i motion 2002/03:Ub492 yrkande 6 bör skollagen tydligare reglera ansvarsförhållanden vid mobbning. Det skall klart framgå av lagen att skolpersonalen är skyldig att förhindra mobbning samt att anmäla till rektor om en elev utsätts för mobbning eller våld i skolan. Brott i form av kränkande behandling eller våld skall beivras. Det skall vara skolledarens skyldighet att göra anmälan till de sociala myndigheterna och, när så är påkallat, till polismyndigheten när alla andra åtgärder prövats utan framgång.

U t s k o t t e t anser att våld i skolan är helt oacceptabelt. Det är en självklar rätt för eleverna att få känna lugn och studiero. Trygghet är en alldeles nödvändig förutsättning för kunskapsinhämtande.

Enligt utskottets mening skall brott som begås i skolan utredas av rättsväsendet och behandlas på samma sätt som brott som begås i det omgivande samhället. Att införa en särskild skyldighet för skolan att alltid polisanmäla allt våld i skolan är däremot inte rimligt, eftersom det inte finns någon generell skyldighet att anmäla brott. Det måste kunna lämnas till rektors bedömning att avgöra vilka åtgärder som krävs i det enskilda fallet. Utskottet vill dock framhålla att allvarlig brottslighet i skolan skall anmälas till polisen.

Skolan skall inte vara en frizon för beteenden som är kriminaliserade i övriga samhället.

I sammanhanget bör nämnas att Brottsförebyggande rådet under våren 2002 har gett ut en lärarhandledning, *du & jag, rätt & fel*, för hur man kan arbeta i skolan kring frågor om brott och straff och principerna för det svenska rättsväsendet. Materialet, som i första hand vänder sig till elever i årskurserna 6–9, är utformat så att det anknyter till elevernas skolarbete och vardag. En viktig del handlar om att sätta in insatser mot våld, hot och kränkning.

Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motionsyrkandena i fråga om skyldighet att anmäla våldsbrott.

Tillsyn m.m. över arbetet mot mobbning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden om skärpt tillsyn över arbetet mot mobbning och möjligheter till sanktioner mot kommuner som saknar handlingsplaner mot mobbning m.m. Utskottet hänvisar bl.a. till förslag från Skollagskommittén (SOU 2002:121).

Jämför *reservationerna 14 (fp), 15 (kd) och 16 (fp)*.

Motioner och utskottets ställningstaganden

Folkpartiet efterfrågar i motion 2002/03:Ub239 yrkande 3 en skärpt **tillsyn över arbetet mot mobbning**. Motionärerna hänvisar till att antalet anmälningar till Skolverket om mobbning har ökat stadigt under de senaste åren. De anser att verket på eget initiativ borde undersöka hur kommunerna sköter arbetet mot mobbning, men hävdar att verket inte klarar av tillsynen av skolorna. Tillsynen borde läggas över på en nationell skolinspektion, som är fristående från Skolverket, anför motionärerna.

Också Kristdemokraterna betonar i motion 2002/03:Ub492 yrkande 4 vikten av att Skolverket utövar tillsyn över skolors värdegrundsarbete och arbete mot mobbning.

U t s k o t t e t föreslår avslag på motionsyrkandena.

Skolverket har i oktober 2002 i skriften *Tillsyn av kränkande behandling* presenterat det samlade utfallet av verkets systematiska tillsyn i sju kommuner och av 57 utredningar i enskilda ärenden under åren 2000 och 2001. Analysen visar bl.a. på vilka problem och brister i skolors arbete som framkommit i utredningarna. Dessa brister rör bl.a. skolans information till föräldrar. Vidare framgår att det på många håll är oklart hur och när åtgärdsprogram skall upprättas. Detta gäller för den som blir kränkt, men i än större utsträckning för den som kränker.

Analysen innehåller också bedömningar av hur Skolverket fortsättningsvis skall arbeta med tillsyn inom området kränkande behandling. Bland annat

avser verket att öka granskningen av skolornas förebyggande arbete och ställa tydliga krav på att handlingsprogrammen mot kränkande behandling utgör ett reellt och levande verktyg i skolan.

Skolverkets uppgifter har i och med inrättandet av Myndigheten för skolutveckling den 1 mars 2003 renodlats till att avse utbildningsinspektion och tillsyn (förordning 2002:1160).

Enligt Folkpartiet i motion 2002/03:Ub239 yrkande 1 bör Skolverket kunna vidta **sanktioner mot kommuner som saknar handlingsplaner mot mobbning** eller som inte vidtar tillräckliga åtgärder mot mobbning.

U t s k o t t e t avstyrker motionsyrkandet.

Skollagskommittén har i sitt betänkande *Skollag för kvalitet och likvärdighet* (SOU 2002:121) föreslagit att en ny bestämmelse införs i 18 kap. Tillsyn m.m. (4 §). Skolverket föreslås få möjlighet att meddela föreläggande för att komma till rätta med missförhållanden som kan leda till påtagliga negativa effekter för utbildningen eller för eleverna. I föreläggandet till skolhuvudmannen får vite utsättas. Ett föreläggande skall innehålla uppgifter om de åtgärder som Skolverket anser nödvändiga för att missförhållandena skall avhjälpas. Skolverkets beslut skall kunna överklagas (förslaget 20 kap. 1 § 3).

Som nämnts i det föregående remissbehandlas utredningsförslaget för närvarande.

Kommuns skadeståndsskyldighet gentemot mobbade elever

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden om en översyn av kommunens skadeståndsskyldighet gentemot mobbade elever.

Jämför *reservation 17 (m, fp, c)*.

Motioner och utskottets ställningstagande

Folkpartiet begär i motion 2002/03:Ub239 yrkande 2 en rättslig översyn för att underlätta för elever att få skadestånd av kommuner som visat underlåtenhet i arbetet mot mobbning. I motionen anmärks att det verkar som om en skärpt lagstiftning behövs för att en domstol skall kunna fälla en kommun som inte har vidtagit tillräckliga åtgärder mot mobbning. Om kommunen kan dömas till skadestånd, skulle det enligt motionärerna bidra till att arbetet mot mobbning tas på större allvar.

Centerpartiet vill i motion 2002/03:Ub336 yrkande 18 att det skall slås fast att en skolhuvudman som inte tar itu med mobbningen av en elev kan bli tvungen att ersätta eleven ekonomiskt. Regeringen bör se över reglerna för ett sådant skadeståndsansvar.

Enligt motion 2002/03:Ub233 (m) yrkande 2 bör en skyldighet för kommuner att betala ersättning till mobbade elever införas i lag. I motion 2002/03:Ub202 (m) yrkande 1 föreslås en bestämmelse i skollagen som ger en elev rätt att juridiskt ställa skolan till svars, när skolan genom underlåtelse eller aktiva handlingar kränkt elevens rättigheter. Om alla skolor åläggs att arbeta efter forskningsbaserade åtgärdsprogram görs det klart vilken nivå en skola måste hålla i arbetet mot mobbning, framhåller motionären.

Likaså betonas i motion 2002/03:Ub246 (c) att det bör införas en ny bestämmelse om strikt ansvar för kommunen vid mobbningsskada, så att barn har möjlighet att få ekonomisk upprättelse när kommunen inte lyckats stoppa mobbning. Motionärerna anser att ett mer långtgående ansvar för kommunen vid mobbningsskador borde kunna innebära en ökad fokusering på problemet och ökade medel till det viktiga förebyggande arbetet mot mobbning.

I motion 2002/03:Ub380 (mp) yrkande 3 framför motionärerna att det finns behov av att stärka skyddet för den enskilde mobbade eleven och ge eleven större möjligheter till ersättning. En utredning bör därför tillsättas för att se över den enskildes möjlighet att få ersättning från kommunen efter lång tid av mobbning utan tillräckliga åtgärder i skolan.

U t s k o t t e t anser att riksdagen bör avslå motionsyrkandena.

I fråga om skadeståndsansvar för kommunen har under senare tid väckts ett antal mål som gäller bristande åtgärder för att motverka mobbning. Högsta domstolen har i ett fall prövat en kommuns skadeståndsskyldighet vid hantering av mobbning (HD 2001-11-28, T 351-01). I denna typ av skadeståndsmål blir frågan om myndighetsutövning aktuell eftersom det allmännas skadeståndsansvar enligt 3 kap. 2 § skadeståndslagen här är utvidgat till att även omfatta förmögenhetsskada. Käranden har i det ovannämnda målet i sin stämning mot kommunen yrkat ersättning för förmögenhetsskada. Domstolarna har i målet konstaterat att bristande åtgärder för att motverka mobbning är av den karaktären att det kan göras gällande skadeståndsansvar för fel eller försummelse vid myndighetsutövning.

Skadeståndsskyldighet kan alltså föreligga om brister i kommunens agerande mot mobbning kan påvisas.

Utskottet anser inte att riksdagen bör begära en särskild utredning om en kommuns skadeståndsansvar i här åsyftade fall. Det är en fråga för domstolsprövning enligt skadeståndslagen huruvida fel eller försummelse föreligger vid myndighetsutövning mot bakgrund av givna uppdrag.

Övrigt

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå ett motionsyrkande om åtgärder mot s.k. nollning med hänvisning till gällande bestämmelser.

Motion och utskottets ställningstagande

I motion 2002/03:Ub290 (s) pekas på behovet av **åtgärder mot s.k. nollning**. Motionären anmärker att under flera år har denna märkliga skoltradition vid vissa skolor varit föremål för kritik och debatt. Trots detta fortsätter, och i flera fall förvärras, förnedringen. Regeringen bör se till att lämpliga åtgärder vidtas och även överväga skärpt lagstiftning mot kränkningar i skolan.

U t s k o t t e t hänvisar till vad som anförts i det föregående om skolledningens ansvar för att förhindra alla former av kränkande behandling i skolan. Detta ansvar innebär också att rektor har skyldighet att se till att s.k. nollning inte urartar.

Motionsyrkandet avstyrks med det anförda.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i reservationen.

- 1. Nolltolerans mot mobbning m.m. (punkt 1) – m, fp, kd, c**
av Ulf Nilsson (fp), Inger Davidson (kd), Per Bill (m), Sofia Larsen (c), Anna Ibrisagic (m), Tobias Billström (m) och Axel Darvik (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2002/03:Ub336 yrkande 17,

2002/03:Ub410 yrkande 16 samt

2002/03:Ub492 yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Det är samhällets skyldighet att skapa en trygg, utvecklande och värdig miljö i skolan. Vi anser att en nolltolerans i arbetet mot mobbning i skolan omedelbart måste införas som mål. En nolltolerans innebär att alla tendenser till kränkande tillmälen, uttryck för främlingsfientlighet och rasism, mobbning och våld skall motverkas med konsekvens och tydlighet på ett tidigt stadium. All personal i skolan skall ha skyldighet att anmäla när mobbning uppmärksammas. Varje skola skall ha en handlingsplan mot mobbning, och elever och föräldrar skall ha kunskap om handlingsplanen. Vi vill framhålla att nyckelprinciperna i arbetet mot mobbning är att skapa en miljö som kännetecknas av å ena sidan värme, trygghet, positivt intresse och engagemang från de vuxna i skolan och å andra sidan av fasta och klara gränser mot oacceptabelt beteende. Enligt vår mening behövs det nu en nationell samling mot mobbning som en väg för att uppnå målet om nolltolerans.

- 2. Handlingsplaner mot mobbning (punkt 3) – m, fp, kd, c**
av Ulf Nilsson (fp), Inger Davidson (kd), Per Bill (m), Sofia Larsen (c), Anna Ibrisagic (m), Tobias Billström (m) och Axel Darvik (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2002/03:Ub413 yrkande 1,
bifaller delvis motion
2002/03:Ub380 yrkande 1
samt avslår motion
2002/03:Ub380 yrkande 2.

Ställningstagande

Skolans ansvar för att förebygga och stävja mobbning måste förtydligas. Mycket talar för att det är det systematiska, uthålliga och på förhand genomtänkta arbetet som ger resultat. En hög och jämn kvalitet i arbetet mot mobbning förutsätter även löpande utvärderingar av hur insatserna lyckas. Medlet för att skapa detta är väl utvecklade planer mot våld, mobbning och kränkande särbehandling. Dessa planer måste förankras hos skolans alla medarbetare, men också hos elever och föräldrar.

3. Handlingsplaner mot mobbning (punkt 3) – mp

av Mikaela Valtersson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2002/03:Ub380 yrkande 1,
bifaller delvis motion
2002/03:Ub413 yrkande 1
samt avslår motion
2002/03:Ub380 yrkande 2.

Ställningstagande

Frågor kring mobbning skall ingå som en del i skolans viktiga uppgift, att ge eleverna en demokratisk grundsyn som bygger på respekt och förståelse för medmänniskor, tolerans och solidaritet. Jag vill betona att handlingsplaner mot mobbning måste innehålla klara regler för hur man aktivt skall kontrollera om mobbning förekommer. Regler måste finnas för hur mobbning förebyggs genom att problem uppmärksammas och diskuteras återkommande. Hur mobboffer och mobbare skall behandlas skall klart anges liksom beredskapen att följa upp ett ärende under lång tid. Det är viktigt att elever, föräldrar, personal och skolledning engageras aktivt i arbetet med att förebygga och upptäcka mobbning. Mobbning är en för alla på skolan, inklusive föräldrar, gemensam angelägenhet.

4. Skolors val av åtgärdsprogram mot mobbning (punkt 4) – m, fp, c

av Ulf Nilsson (fp), Per Bill (m), Sofia Larsen (c), Anna Ibrisagic (m), Tobias Billström (m) och Axel Darvik (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2002/03:Ub217 yrkandena 4 och 6 samt

2002/03:Ub413 yrkande 7.

Ställningstagande

Skolan borde arbeta med forskningsbaserade, systematiska åtgärdsprogram som ger bevisad effekt mot mobbningen. Vi anser att det bör vara upp till varje skola att avgöra vilken metod och vilken form av kvalitetssäkrat åtgärdsprogram man vill använda i arbetet mot mobbning, men inriktningen måste vara att den metod och det program som väljs ger dokumenterad effekt. Det är ett av de kvalitetskrav som föräldrar borde kunna ställa på skolan.

5. Uppdrag till Skolverket att forskningsmässigt utvärdera och kvalitetscertifiera arbetsmetoder för att förebygga och hindra mobbning, m.m. (punkt 5) – m

av Per Bill (m), Anna Ibrisagic (m) och Tobias Billström (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2002/03:Ub202 yrkande 2,

2002/03:Ub217 yrkandena 3 och 5,

2002/03:Ub298 yrkande 4 samt

2002/03:Ub413 yrkandena 6 och 8.

Ställningstagande

Vi föreslår att Skolverket skall ges i uppgift att forskningsmässigt låta utvärdera och kvalitetscertifiera arbetsmetoder för att förebygga och hindra mobbning. I dag finns flera forskningsprojekt om hur mobbningen skall förstås, men färre om hur den skall stoppas. Det mest kända forskningsbaserade åtgärdsprogrammet bygger på insatser på både skol- och individnivå. Såväl skolans sociala klimat som enskilda ungdomars beteende påverkas. När det sociala klimatet ändras tas den sociala "belöningen" för mobbarna bort. Vi anser att regeringen snarast bör se till att kunskap om kvalitetscertifierade

åtgärdsprogram mot mobbning sprids till alla skolor via utbildningssatsningar. Alla skolor skall enligt vår mening åläggas att arbeta med sådana åtgärdsprogram.

6. Tydligare roller för skolpersonalen (punkt 6) – m

av Per Bill (m), Anna Ibrisagic (m) och Tobias Billström (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:Ub413 yrkande 3.

Ställningstagande

En grundläggande förutsättning för arbetet mot mobbning är att det skapas en atmosfär i skolan av gemensamt ansvarstagande och en rollfördelning som stävjar oro i skolan. Vi vill se ett tydligare regelverk som ger mer ansvar och en tydligare roll för den enskilde läraren. Det förutsätter regler som ger tillbaka en del av den naturliga auktoritet som under 1900-talets senare hälft avskaffats genom ”fri” pedagogik och frånvaro av tydliga regler.

7. Överbrygga avståndet mellan vuxna och elever, m.m. (punkt 7) – kd

av Inger Davidson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:Ub492 yrkandena 7 och 8.

Ställningstagande

Skolan har under en period utsatts för stora besparingskrav. Antalet lärare, skolvärdinnor, skolsköterskor, skolpsykologer och annan skolpersonal har minskat. Det leder till ett hårdare klimat när de vuxna får allt mindre tid att ta del av barnens problem. Många elever känner stor besvikelse över att lärarna inte har tid med dem. Samma känsla av besvikelse och otillräcklighet upplever många lärare på grund av att deras tid inte räcker till. I kampen mot mobbning i skolan är det av stor betydelse att det finns fler vuxna i skolan som kan arbeta med problem och då är elevvårdande verksamheter avgörande. Avståndet mellan vuxna och elever måste överbryggas. Jag ser också positivt på försök med klassmorfar/klassmormor i skolan som kan tillgodose barns behov av kontakt med vuxna.

Enligt min mening är det mycket viktigt att kommunerna bedriver ett aktivt integrationsarbete för att minska etnisk mobbning i skolan. Lärarna bör ha en grundläggande kunskap om vilka spänningar som kan finnas mellan olika etniska grupper på den egna skolan och hur man kan bemöta dessa.

8. Kamratstöd och handledd medling (punkt 8) – kd

av Inger Davidson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2002/03:Ub492 yrkande 9

samt avslår motionerna

2002/03:Ub537 och

2002/03:Ub539.

Ställningstagande

Hur gärna vuxna än vill, kan de inte ensamma lösa problemen med mobbning. Det kan bara göras tillsammans med eleverna. Att bygga upp en långsiktig kamratstödjande verksamhet, dvs. att ungdomar deltar i skolans arbete och stöder elever med särskilda behov, kan därför vara en pusselbit i lösningen av mobbningsproblemet. Vidare är medling ett sätt att visa att konflikter kan behandlas och bearbetas. Jag anser att de elever som vill skall kunna få möjlighet till handledd medling. Att den som mobbat och den som mobbats får träffas och tala om det som skett kan enligt min mening vara ett sätt att läka sår.

9. Flyttning m.m. inom grundskolan av elever som gör sig skyldiga till kränkning och våld (punkt 9) – m

av Per Bill (m), Anna Ibrisagic (m) och Tobias Billström (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2002/03:Ub413 yrkande 2

samt avslår motionerna

2002/03:Ub229 yrkande 10 och

2002/03:Ub239 yrkandena 9 och 10.

Ställningstagande

Mobbning ses ofta som ett individproblem, i den meningen att orsak och lösning söks hos den drabbade. Ofta glöms såväl mobbarna som skolans klimat – som ger förutsättningen för mobbningen – bort. I dag regleras möjligheterna för skolans ingripanden via grundskoleförordning och gymnasieförordning. I praktiken kan inte elever i grundskolan flyttas, oavsett hur mycket skada de tillfogar sina klasskamrater. Reglerna ger mer möjligheter för den som kränker än för den som blir kränkt. Det är den utsatta eleven som ytterligare skall besvärmas av att flytta från klass och skola, medan mobbarna får finnas kvar och behandlas som offer de med. Vi vill se en förändring av reglerna för ingripande vid mobbning. Åtgärder måste kunna vidtas för att skydda dem som utsatts och uppfosta dem som utsätter andra för kränkningar. Det förslag till lagreglering av möjligheten att flytta elever för att andra elever skall få studiero, som lagts fram av Skollagskommittén (SOU 2002:121), är ett steg i rätt riktning.

10. Flyttning m.m. inom grundskolan av elever som gör sig skyldiga till kränkning och våld (punkt 9) – fp

av Ulf Nilsson (fp) och Axel Darvik (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2002/03:Ub229 yrkande 10 och

2002/03:Ub239 yrkandena 9 och 10

samt avslår motion

2002/03:Ub413 yrkande 2.

Ställningstagande

Elever som gjort sig skyldiga till grova kränkningar eller våld måste kunna flyttas från den skola där offret går. Det är nämligen vanligt vid mobbningsfall att den som utsatts inte klarar av att gå tillbaka till skolan och möta mobbaren. Följden blir att den mobbade flyttar. I dag finns inom grundskolan bara möjlighet att visa ut en elev från klassrummet under ett undervisningspass. Vi vill att grundskoleförordningen skall ändras så att det står klart att det är möjligt att tvångsflytta en elev från en skola, om han eller hon kränker andra människor. Självfallet skall mobbaren få stöd för att kunna komma ur sitt destruktiva beteende och garanteras bra undervisning, även om han eller hon flyttas från sin skola. Skolan skall ha skyldighet att erbjuda alternativ undervisning för dessa elever.

11. Indragning av studiebidrag som åtgärd mot elev som kränker andra m.m. (punkt 10) – fp

av Ulf Nilsson (fp) och Axel Darvik (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:Ub239 yrkande 5.

Ställningstagande

Det skall vara kännbart för en elev att göra sig skyldig till ordningsproblem, som att mobba eller störa för andra. Enligt vår mening borde det vara möjligt att dra in studiebidragen för elever i gymnasieskolan som mobbar, i likhet med vad som i dag gäller i de fall elever under en viss tid har ogiltigt frånvaro. Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag till sådana regler.

12. Skyldighet att anmäla våldsbrott (punkt 12) – m, fp

av Ulf Nilsson (fp), Per Bill (m), Anna Ibrisagic (m), Tobias Billström (m) och Axel Darvik (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2002/03:Ub217 yrkande 1,
2002/03:Ub233 yrkande 1,
2002/03:Ub239 yrkandena 7 och 8,
2002/03:Ub413 yrkande 4 och
2002/03:Ju213 yrkande 9
samt avslår motion
2002/03:Ub492 yrkande 6.

Ställningstagande

Principen måste vara att våldsbrott som begås i skolan skall anmälas av skolan. Det är i skolan som samhället tidigt kan sätta gränser när någon ger sig på andra. Vi vill att skollagen skall ändras så att kommuner åläggs att polisanmäla elever som utövar våld eller allvarligt kränker andra. Tydliga regler om att våldsbrott i skolan skall anmälas kan enligt vår mening ha en preventiv effekt. Rutiner för polisanmälningar skall finnas tillgängliga på alla skolor och berörda kommunala nämnder. Vi anser också att lärare skall vara skyldiga att rapportera våld och kränkande behandling till rektorn. I skollagen måste förtydligas att det är rektor som har ansvar för att vidta åtgärder mot

mobbing, och att detta ansvar åtföljs av nödvändiga befogenheter för rektor att ingripa.

13. Skyldighet att anmäla våldsbrott (punkt 12) – kd, c

av Inger Davidson (kd) och Sofia Larsen (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2002/03:Ub492 yrkande 6

samt avslår motionerna

2002/03:Ub217 yrkande 1,

2002/03:Ub233 yrkande 1,

2002/03:Ub239 yrkandena 7 och 8,

2002/03:Ub413 yrkande 4 och

2002/03:Ju213 yrkande 9.

Ställningstagande

Skollagen bör tydligare reglera ansvarsförhållanden vid mobbing. Vi anser att det klart skall framgå av lagen att skolpersonalen är skyldig att förhindra mobbing samt att anmäla till rektor om en elev utsätts för mobbing eller våld i skolan. Samtidigt måste rektorns ansvar bli klarare vad gäller både att förebygga mobbing och att vidta åtgärder mot mobbing. Den lagstiftning som gäller i övriga samhället skall tillämpas också inom skolans område. Brott i form av kränkande behandling eller våld skall beivras. Det skall vara skolledarens skyldighet att till de sociala myndigheterna och, när så är påkallat, till polismyndigheten anmäla denna typ av brott när alla andra åtgärder prövats utan framgång.

14. Tillsyn över arbetet mot mobbing (punkt 13) – fp

av Ulf Nilsson (fp) och Axel Darvik (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2002/03:Ub239 yrkande 3

och avslår motion

2002/03:Ub492 yrkande 4.

Ställningstagande

Antalet anmälningar till Skolverket om förekomsten av mobbning har ökat stadigt under de senaste åren. Verket ansvarar för tillsynen av hur kommunerna sköter arbetet mot mobbning och bör på eget initiativ undersöka förhållandena i kommunerna. Det behövs en skärpt tillsyn över arbetet mot mobbning. Vi menar dock att Skolverket inte klarar av tillsynen av skolorna. Tillsynen bör läggas över på en nationell skolinspektion, som är fristående från Skolverket.

15. Tillsyn över arbetet mot mobbning (punkt 13) – kd

av Inger Davidson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2002/03:Ub492 yrkande 4

och avslår motion

2002/03:Ub239 yrkande 3.

Ställningstagande

Varje skola bör ha en plan för hur man i undervisningen och i hela skolans verksamhet, t.ex. genom etiska samtal med eleverna, skall arbeta för att omsätta skolans värdegrund i praktiken. Jag anser att det är viktigt att Skolverket utövar tillsyn över skolors värdegrundsarbete och arbete mot mobbning. Verket bör ansvara för att handlingsplaner mot mobbning och våld finns och tillämpas samt att skolorna har en kontinuerlig kontakt med varandra för stöd och utbyte av erfarenheter.

16. Sanktioner mot kommuner som saknar handlingsplaner mot mobbning m.m. (punkt 14) – fp

av Ulf Nilsson (fp) och Axel Darvik (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2002/03:Ub239 yrkande 1.

Ställningstagande

Enligt vår mening bör Skolverket kunna vidta sanktioner mot kommuner som saknar handlingsplaner mot mobbning eller som inte vidtar tillräckliga åtgärder mot mobbning. Sådana sanktionsmöjligheter finns inte i dag. Vi stöder det

förslag om införande av möjlighet till vitesföreläggande mot kommun som Skollagskommittén lagt fram i sitt betänkande (SOU 2002:121).

17. Kommuns skadeståndsskyldighet gentemot mobbade elever (punkt 15) – m, fp, c

av Ulf Nilsson (fp), Per Bill (m), Sofia Larsen (c), Anna Ibrisagic (m), Tobias Billström (m) och Axel Darvik (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2002/03:Ub202 yrkande 1,

2002/03:Ub233 yrkande 2,

2002/03:Ub239 yrkande 2,

2002/03:Ub246 och

2002/03:Ub336 yrkande 18

samt bifaller delvis motion

2002/03:Ub380 yrkande 3.

Ställningstagande

En översyn behövs av kommuners skadeståndsskyldighet gentemot mobbade elever. Denna skall syfta till att underlätta för elever som utsatts för mobbning att få skadestånd och därmed ekonomisk upprättelse av kommuner som visat underlåtenhet i arbetet mot mobbning. Ett mer långtgående skadeståndsansvar för kommuner vid mobbningsskador borde enligt vår uppfattning kunna innebära en ökad fokusering på mobbningsproblemen och ökade medel till det viktiga förebyggande arbetet mot mobbning. Om en kommun kan dömas att utge skadestånd skulle det kunna bidra till att arbetet mot mobbning tas på större allvar.

Särskilda yttranden

Utskottets beredning av ärendet har föranlett följande särskilda yttranden.

1. Mobbning i skolan – fp

av Ulf Nilsson (fp) och Axel Darvik (fp).

Åtgärderna mot mobbning måste vara av tre slag: *förebyggande* så att mobbning och utslagning aldrig uppstår, *aktiva* så att ingripandet mot mobbning sker med kraft och till sist *uppföljande* så att mobbaren inte åter fastnar i destruktivt beteende.

En skolpolitik som betonar kunskap och ordning är i sig ett mycket viktigt bidrag till en skola som präglas av arbetsro och harmoni. Vi vet att elever som halkar efter i skolan eller som upplever skoltiden som meningslös ofta reagerar med att hävda sig på annat sätt, t.ex. genom att störa undervisningen och trakassera övriga elever eller t.o.m. skolpersonal. Av många skäl vore därför mycket vunnet med en kunskapsskola, en skola där eleven tidigt möter krav och utvärderingar, men också tidigt får stöd och hjälp när så behövs.

2. Mobbning i skolan – kd

av Inger Davidson (kd).

Värdegrunden såväl som demokratin måste hela tiden vinnas på nytt. Om värdegrundsfrågorna ständigt lyfts fram i all undervisning skapas ett klimat där alla bemöter varandra med respekt. Jag anser att varje skola bör göra en plan för hur man i undervisningen och i hela skolans verksamhet, t.ex. genom etiska samtal med eleverna, skall arbeta för att omsätta skolans värdegrund i praktiken. Många skolor har kommit en bra bit på väg i ett sådant arbetssätt, vilket är glädjande.

Skolan har en viktig uppgift när det gäller normöverföring och identitetsbildning. Begrepp som samarbete, omtänksamhet, hjälpsamhet, generositet, förlåtelse och gottgörelse skall vara en naturlig del i undervisningen. Jag tror inte att detta är möjligt med mindre än att det etiska samtalet, som skapar respekt för alla människors lika värde, får ett större utrymme i all undervisning.

3. Mobbning i skolan – v

av Britt-Marie Danestig (v).

Mobbning, våld, sexuella trakasserier och annan kränkande behandling i skolan får inte accepteras och kan inte ursäktas. Däremot måste man försöka förstå och förklara varför det förekommer, om det skall kunna stoppas och förhindras. Skolan är en del av samhället, och problem i skolan kan ses som en konsekvens av händelser i den omgivande världen. När samhällsklimatet

hårdnar kan vi avläsa det i skolans arbetsmiljö. Nedsänkningar och ökade klassklyftor leder till otrygghet, rädsla, maktlöshet och frustration, som bl.a. yttrar sig i kränkningar, mobbning och våld. Skolorna måste få bättre förutsättningar, i form av mer resurser, minskad stress och ökad demokrati, för att förebygga och hantera alla former av kränkande behandling.

Ett effektivt antimobbningsarbete kräver medverkan från alla med anknytning till skolan – elever, lärare, övrig personal och föräldrar. Formerna för samarbetet måste också utvecklas. Redan nu finns det kamratstödjare och mobbningsteam på många skolor. Skolan kan dock inte ensam lösa alla problem. Barn och ungdomar har drabbats hårt av nedsänkningar inom kultur och fritid. Samtidigt är utbudet av aktiviteter ojämnt fördelat. Det behövs därför mer verksamheter som riktas till ungdomar, inte minst till flickor och invandrare.

4. Handlingsplaner mot mobbning, m.m. (punkterna 3 och 15) – mp

av Mikaela Valtersson (mp).

Med anledning av att jag vill avvakta regeringens beredning av Skollagskommitténs betänkande *Skollag för kvalitet och likvärdighet* (SOU 2002:121) har jag avstått från att reservera mig till förmån för yrkandena 2 och 3 i motion 2002/03:Ub380, som jag i sak instämmer i. Det förstnämnda yrkandet gäller förslag till sådan ändring av skollagen att elever alltid skall få vara delaktiga i arbetet med att förebygga mobbning och ta fram handlingsplaner mot mobbning i skolan. Enligt det senare yrkandet borde en utredning tillsättas för att se över den enskildes möjlighet att få ersättning från kommunen efter lång tid av mobbning utan tillräckliga åtgärder i skolan.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner

Motioner från allmänna motionstiden 2002

2002/03:Ub202 av Sten Tolgfors (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att skollagen måste ändras så att en elevs rätt att juridiskt ställa skolan till svars, när skolan genom underlåtelse eller aktiva handlingar kränkt elevens rättigheter, förs in där.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att alla skolor skall åläggas att arbeta med forskningsbaserade åtgärdsprogram mot mobbning.

2002/03:Ub217 av Sten Tolgfors (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att principen måste vara att våldsbrott som begås i skolan skall anmälas av skolan.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Skolverket bör ges i uppgift att forskningsmässigt låta utvärdera och kvalitetscertifiera arbetsmetoder för att förebygga och hindra mobbning.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det bör vara upp till varje skola att avgöra vilken metod och vilken form av kvalitetssäkrat åtgärdsprogram man vill använda, men inriktningen måste vara att den metod och det program som väljs ger dokumenterad effekt.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att kunskap om kvalitetscertifierade åtgärdsprogram via utbildningssatsningar skall spridas till Sveriges alla skolor.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att kvalitetscertifierade åtgärdsprogram används i arbetet mot mobbning är ett av de kvalitetskrav som föräldrar bör kunna ställa på skolan.

2002/03:Ub229 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att elever skall kunna flyttas från en grundskola för undervisning på annan plats under en längre eller kortare tid om de gör sig skyldiga till allvarliga förseelser som kränkning och våld.

2002/03:Ub233 av Ulla Löfgren och Elizabeth Nyström (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om skyldighet att polisanmäla mobbningsfall.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kommunens skyldighet att betala ersättning till mobbade.

2002/03:Ub238 av Cristina Husmark Pehrsson (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av att se över skollagen i syfte att möjliggöra avstängning av elev som utövar mobbning i skolskjuts.

2002/03:Ub239 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Skolverket skall kunna vidta sanktioner mot kommuner som saknar antimobbningsplaner eller inte vidtar tillräckliga åtgärder mot mobbning.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en rättslig översyn för att underlätta för elever att få skadestånd av kommuner som visat underlåtenhet i arbetet mot mobbning.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om skärpt tillsyn av hur kommunerna sköter arbetet mot mobbning.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att indraget studiebidrag skall vara en möjlig åtgärd att vidta mot elever som kränker andra eller har ogiltig frånvaro.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att skollagen skall ändras så att kommuner åläggs att polisanmäla elever som utövar våld eller allvarligt kränker andra.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att lärare skall vara skyldiga att rapportera våld och kränkande behandling till rektorn.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att grundskoleförordningen skall ändras så att det står klart att det är möjligt att tvångsflytta en elev från skolan om han eller hon kränker andra människor.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om skolans skyldighet att erbjuda alternativ undervisning för de elever som flyttas från sin skola.

2002/03:Ub246 av Birgitta Carlsson och Lars-Ivar Ericson (c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det bör införas en ny bestämmelse om strikt ansvar för kommunen vid mobbningskada, så att barn har möjlighet att få ekonomisk upprättelse när kommunen inte lyckats stoppa mobbning.

2002/03:Ub290 av Håkan Juholt (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om åtgärder mot s.k. nollning.

2002/03:Ub298 av Bo Lundgren m.fl. (m):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om krafttag mot mobbning.

2002/03:Ub336 av Maud Olofsson m.fl. (c):

17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om nolltolerans mot våld och mobbning.

18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att göra en översyn av kommunernas skadeståndsskyldighet vid mobbning.

2002/03:Ub380 av Gustav Fridolin och Mikaela Valtersson (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om handlingsplaner mot mobbning i skolan.

2. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till sådan ändring av skollagen att elever alltid skall få vara delaktiga i arbetet med att förebygga mobbning och ta fram handlingsplaner mot mobbning i skolan.

3. Riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning för att se över den enskildes möjlighet att få ersättning från kommunen efter lång tid av mobbning utan tillräckliga åtgärder i skolan.

2002/03:Ub410 av Gunilla Carlsson i Tyresö m.fl. (m):

16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om nolltolerans mot mobbning.

2002/03:Ub413 av Gunilla Carlsson i Tyresö m.fl. (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att förtydliga skolans förebyggande ansvar för att stävja mobbning.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att särskilja åtgärder som sätts in från skolan för att hjälpa mobbade, respektive förhindra mobbare från att fortsätta kränka.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att skapa tydligare roller för skolpersonalen.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att våldsbrott som begås i skolan skall anmälas av skolan.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Skolverket bör ges i uppgift att forskningsmässigt låta utvärdera och kvalitetscertifiera arbetsmetoder för att förebygga och hindra mobbning.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om skolornas möjligheter att välja åtgärdsprogram mot mobbning.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att sprida kunskap om kvalitetscertifierade åtgärdsprogram via utbildningssatsningar.

2002/03:Ub492 av Inger Davidson m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en nollvision i arbetet för att motverka mobbning.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en nationell samling mot mobbning.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en utvärdering och uppföljning av mobbningskampanjen ”Tillsammans”.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Skolverket bör utöva tillsyn över skolors värdegrunds- och mobbningsarbete.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att skollagen tydligare bör framhålla ansvarsförhållanden vid mobbning.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett aktivt integrationsarbete som ett medel att minska mobbning.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att överbrygga glappet mellan vuxna och elever.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kamratstöd och handledd medling.

2002/03:Ub537 av Siw Wittgren-Ahl (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om skolornas möjlighet att arbeta förebyggande mot mobbning.

2002/03:Ub539 av Monica Green m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kamratstöd i alla skolor.

2002/03:Ju213 av Sten Tolgfors (m):

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om skolans arbete mot mobbning.